ISSN 2181-3187

INSON KAMOLOTI: AN’ANA, DIN VA ZAMONAVIYLIK UYG‘UNLIGI

Ilmiy maslaxatchi: ***Samatov X.U.***
Muhammad al-Xorazmiy nomidagi
Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
Madaminov Umarbek Xushnud o’g’li
"Kompyuter injiniring" fakulteti
DI-25-07 guruh talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada inson kamolotini shakllantirishda an’ana, din va zamonaviylikning o‘rni va ahamiyati keng yoritilgan. Insonning ma’naviy, axloqiy, intellektual va ijtimoiy rivojlanishida milliy qadriyatlar, diniy ta’limotlar va zamonaviy ilm-fan yutuqlarining tutgan o‘rni tahlil qilingan. Shuningdek, globallashuv jarayonida yoshlar tarbiyasi, ularning ma’naviy dunyoqarashini shakllantirish, zamonaviy bilimlarni egallashi va milliy o‘zligini saqlab qolish masalalari ilmiy asosda bayon etilgan. Maqolada an’ana, din va zamonaviylik uyg‘unligi barkamol insonni tarbiyalashning muhim omili ekanligi yoritilgan hamda komil insonni shakllantirish masalalari tahlil etilgan.

Kalit so‘zlar: inson kamoloti, an’ana, din, zamonaviylik, ma’naviyat, barkamol avlod, qadriyat, globallashuv, tarbiya, jamiyat.

Kirish

Inson kamoloti masalasi barcha davrlarda eng dolzarb masalalardan biri bo‘lib kelgan. Chunki jamiyatning rivojlanishi, davlatning taraqqiyoti va xalqning farovonligi bevosita insonlarning bilimli, ma’naviy yetuk va har tomonlama rivojlangan bo‘lishiga bog‘liq. Shuning uchun ham qadimdan buyuk

ISSN 2181-3187

mutafakkirlar, olimlar va pedagoglar inson tarbiyasi va kamoloti masalalariga alohida e’tibor qaratganlar.

Inson kamoloti deganda faqatgina bilimli bo‘lish emas, balki uning axloqli, odobli, ma’naviyatli, vatanparvar, mehnatsevar va jamiyatga foydali inson bo‘lib yetishishi tushuniladi. Inson kamoloti uzoq davom etadigan jarayon bo‘lib, u oila, maktab, jamiyat va atrof-muhit ta’sirida shakllanadi. Hozirgi kunda globallashuv jarayoni kuchayib borayotgan bir paytda yoshlarning ongiga turli xil g‘oyalar va axborotlar ta’sir qilmoqda. Shu sababli yoshlarni to‘g‘ri tarbiyalash, ularning ma’naviy dunyoqarashini shakllantirish, milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash muhim vazifa hisoblanadi. Bu vazifani amalga oshirishda an’ana, din va zamonaviylik muhim o‘rin tutadi.

An’ana insonni tarbiyalaydi, din insonning ma’naviyatini boyitadi, zamonaviylik esa insonning bilim va tafakkurini rivojlantiradi. Ushbu uch omil birgalikda inson kamolotini ta’minlaydi. [2], [4]

An’ananing inson kamolotidagi o’rni

An’ana — bu jamiyatda tarixan shakllangan va avloddan-avlodga o‘tib kelayotgan urf-odatlar, qadriyatlar, marosimlar va axloqiy me’yorlar yig‘indisidir. An’analar har bir xalqning milliy madaniyatini, turmush tarzini va ma’naviy hayotini aks ettiradi. Inson tug‘ilganidan boshlab an’analar ta’sirida tarbiya topadi. Oiladagi tarbiya, mahalladagi muhit, xalq urf-odatlari insonning shaxs sifatida shakllanishiga katta ta’sir ko‘rsatadi. O‘zbek xalqining an’analari juda boy va qadimiydir. Masalan, kattalarga hurmat, kichiklarga izzat, mehmondo‘stlik, mehr-oqibat, qo‘ni-qo‘shnichilik, hashar, to‘y-marosimlar, Navro‘z bayrami kabi an’analar xalqimizning ma’naviy hayotida muhim o‘rin tutadi. Bu an’analar insonni jamoa bo‘lib yashashga, boshqalarga yordam berishga, mehribon va saxovatli bo‘lishga o‘rgatadi.

Abdulla Avloniy o‘zining “Turkiy guliston yoxud axloq” asarida tarbiya masalasiga alohida to‘xtalib, tarbiya inson hayotidagi eng muhim masala

ISSN 2181-3187

ekanligini ta’kidlaydi. Uning fikricha, yaxshi tarbiya olgan inson jamiyatga foydali inson bo‘lib yetishadi. Tarbiya esa avvalo oilada va jamiyatdagi an’analar orqali beriladi. [1]

Buyuk mutafakkir Alisher Navoiy asarlarida ham komil inson g‘oyasi ilgari suriladi. U insonni halol, pok, kamtar, ilmli va odobli bo‘lishga chaqiradi. Navoiy fikricha, insonning eng katta boyligi bu — uning odobi va ma’naviyatidir. Demak, an’ana va ma’naviyat inson kamolotining asosini tashkil etadi. [6] Shunday qilib, an’ana insonni jamiyat qoidalari asosida yashashga o‘rgatadi, uning axloqiy fazilatlarini shakllantiradi va ma’naviy kamolotiga xizmat qiladi.

Dinning inson kamolotidagi ahamiyati

Din insonning ma’naviy kamolotida muhim o‘rin tutadi. Din insonni yaxshilikka chorlaydi, yomonlikdan qaytaradi. Din orqali inson halollik, poklik, sabr-toqat, mehr-shafqat, adolat, insof, diyonat kabi fazilatlarni o‘rganadi. Ushbu fazilatlar insonning ma’naviy kamolotini belgilaydi. Diniy ta’limotlarda ilm olishga alohida e’tibor beriladi. Ilm olish har bir inson uchun farz ekanligi ta’kidlanadi. Ilmli inson jaholatdan yiroq bo‘ladi, to‘g‘ri yo‘lni tanlay oladi va jamiyat rivojiga hissa qo‘sha oladi. Din insonni nafaqat o‘zini, balki boshqalarni ham hurmat qilishga o‘rgatadi. Ota-onani hurmat qilish, qo‘ni-qo‘shnilar bilan yaxshi munosabatda bo‘lish, muhtojlarga yordam berish kabi fazilatlar diniy ta’limotlarda keng yoritilgan. Bu esa jamiyatda tinchlik va totuvlikni ta’minlaydi. Shuningdek, din insonni sabrli, bardoshli va irodali bo‘lishga o‘rgatadi. Hayotda turli qiyinchiliklar bo‘lishi mumkin, lekin sabr qilgan inson albatta maqsadiga erishadi. Shu sababli din insonning ruhiy va ma’naviy jihatdan mustahkam bo‘lishiga yordam beradi. [3], [5]

Zamonaviylik va inson rivoji

Zamonaviylik bu bugungi davr talablari asosida yashash, zamonaviy bilimlarni egallash, yangi texnologiyalardan foydalana olish deganidir. Hozirgi

ISSN 2181-3187

davr — axborot texnologiyalari asri hisoblanadi. Kompyuterlar, internet, mobil aloqa vositalari, sun'iy intellekt, onlayn ta'lim tizimlari inson hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Zamonaviy bilimlarga ega bo‘lgan inson raqobatbardosh bo‘ladi, u yangi g‘oyalar yaratadi, muammolarni tez va samarali hal qila oladi. Zamonaviy ta'lim tizimi ham insonning mustaqil fikrlashini, ijodiy qobiliyatini va muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Bugungi kunda yoshlar uchun chet tillarini bilish, kompyuter savodxonligi, dasturlash, marketing, dizayn, muhandislik kabi zamonaviy kasblarni egallash muhim hisoblanadi. Chunki zamonaviy bilimlar insonning nafaqat shaxsiy rivoji, balki jamiyat rivoji uchun ham xizmat qiladi. [5], [7]

An'ana, din va zamonaviylik uyg'unligi

An'ana, din va zamonaviylik uyg‘unligi inson kamolotining asosiy omillaridan biridir. Agar ushbu omillar bir-biridan ajratib qo‘yilsa, jamiyatda muammolar yuzaga kelishi mumkin. Masalan, inson faqat zamonaviy bilimlarni egallab, ma'naviyatga e'tibor bermasa, u o‘z manfaatini hamma narsadan ustun qo‘yadigan shaxsga aylanishi mumkin. Bu esa jamiyat uchun zararli holatdir.

Aksincha, inson faqat an'ana bilan yashab, zamonaviy bilimlarni egallamasa, u jamiyat taraqqiyotidan ortda qoladi. Shuning uchun ham an'ana, din va zamonaviylikni birgalikda rivojlantirish zarur. Komil inson quyidagi fazilatlarga ega bo‘lishi kerak:

- **Ma'naviyatli va axloqli bo‘lish;**
- **Milliy qadriyatlarni hurmat qilish;**
- **Zamonaviy bilimlarga ega bo‘lish;**
- **Mustaqil fikrlay olish;**
- **Jamiyatga foydali bo‘lish.**

Ana shunday inson barkamol inson hisoblanadi. Barkamol avlodni tarbiyalash esa har bir jamiyatning asosiy vazifalaridan biridir. Shunday qilib,

ISSN 2181-3187

an’ana, din va zamonaviylik bir-biri bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, ular inson kamolotini ta’minlovchi muhim omillar hisoblanadi. Shuning uchun ham bu uch omilni birgalikda rivojlantirish jamiyat taraqqiyoti uchun muhim ahamiyatga ega. [2], [3], [5]

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, inson kamoloti an’ana, din va zamonaviylik uyg‘unligida shakllanadi. An’ana insonni tarbiyalaydi va unga axloqiy fazilatlarni o‘rgatadi. Din insonning ma’naviy dunyosini boyitadi va uni to‘g‘ri yo‘lga boshlaydi. Zamonaviylik esa insonning bilimini, tafakkurini va dunyoqarashini rivojlantiradi. Bugungi kunda yoshlar milliy qadriyatlarni hurmat qilishi, ma’naviy jihatdan yetuk bo‘lishi va zamonaviy bilimlarni egallashi zarur. Faqat shundagina jamiyatda barkamol avlod shakllanadi va jamiyat taraqqiy etadi. nson kamoloti — bu uzoq davom etadigan jarayon bo‘lib, u doimiy ravishda o‘z ustida ishlashni, ilm olishni va o‘zini rivojlantirib borishni talab qiladi. Har bir inson o‘z oldiga maqsad qo‘yib, unga intilib yashasa, u albatta komil inson bo‘lib yetishadi. [2], [4]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **Avloniy, A. (1992). *Turkiy guliston yoxud axloq*. Toshkent: O‘qituvchi. – 25–30-betlar.**
2. **Karimov, I.A. (1999). *Barkamol avlod orzusi*. Toshkent: Sharq. – 33–40-betlar.**
3. **Karimov, I.A. (2008). *Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent: Ma’naviyat. – 45–52-betlar.**
4. **Konstitutsiya. (2023). *O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi*. Toshkent. – 10–15-betlar.**
5. **Ma’naviyat asoslari. (2019). *Ma’naviyat asoslari darsligi*. Toshkent: Fan. – 55–60-betlar.**

ISSN 2181-3187

6. Navoiy, A. (2001). *Mahbub ul-qulub*. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot. – 67–72-betlar.

7. Ziyonet. (2024). Ziyonet axborot-ta’lim portali. www.ziyonet.uz